

Търси се Ноев ковчег за приказната Турлакия

Туризмът остава последната надежда за местните хора

Паулина ЙОРГОВА

Приказни герои, смели юнаци, местни чешити и последните жители на турлашките села и градчета в Северозападна България - всички вкупом трябва да се качат на един Ноев ковчег, за да не изчезнат. Такава може да се окаже съдбата на хората от този край, ако не се намери начин да останат по родните си места. Заедно с тях ще се затрият не само наследниците на Радичковите герои, но и цяла една общност, дала още един ярък цвят в шарената българска черга.

Туристите са единственото нещо, на което се радват хората в района. Местните много радушно посрещат външните хора, при тях всяко „добре дошли“ започва със сиренява баница и люта ракия. Затова за гостите в Турлашко, главоболието и махмурлукът са част от туристическия продукт, предупреждават познавачи на региона. Турлаците още навремето са имали своята турлашка кухня, която е била бедна, затова месото рядко е присъствало в чинията им. На тяхната трапеза и в момента няма много мръвки, най-култовите неща са баницата с домашни кори, печени на печка, овче кисело мляко, което може да се подслади със сладко от боровинки, малини и къпини, както и домашното сирене.

Последните Радичкови герои гонят изчезващите овце

От далечната 1977 г. биорезерват Чупренски Балкан е включен под закрилата на ЮНЕСКО. В него има много бо-

Илиян Михайлов е убеден, че само с оферта към скиорите може да привлечат туристи в Горни Лом.

Трапезата на домакините от Горни Лом е пълна с всички благини, които местните приготвят и за себе си. Всеки гост може да си тръгне с бурканче сладко или чист пчелен мед, ако иска да отнесе къщи вкусен спомен от Турлашко.

гато дървесно разнообразие, над 90% от територията му е само гори. Част от изчезващите дървесни видове в България се намират точно там, а съжителството с огромния масив на Белоградчишки скали го правят много важен еко туристически продукт на Северозападна България.

Най-атрактивни за туристите са маршрутите в подножието на Миджур, като има възможност туристите да отседнат в добре поддържани хижи. В тази част на страната са разположени селата, чийто жители са вдъхновявали Йордан Радичков. Голяма част от бъдещето на селския туризъм се крие в запазването на автохтонните породи и растителни видове. Не случайно реплианската овца е получила специален статут, а част от чайовете от района под названието Чупренски билков чай също кандидатстват за автохтонен продукт, като най-новия кандидат за това название е Чупренското сено. Местните хора виждат възможност чрез тези продукти да развият селския туризъм в този край.

Правят се опити круизните туристи, които пристигат по Дунав да достигнат до този край на Чупренския биоре-

зерват. Гостите ще могат да влязат в стадо на реплианска овца, да доят животни, да видят как се обработва вълната и да си направят сами сладко от горски плодове, което да отнесат със себе си.

Едно от емблематичните селища в региона е село Горни Лом, което се намира в подножието на най-високия връх на биорезервата – Миджур (2168 м).

В Горни Лом искат ски писта под връх Миджур

Само ски център в подножието на връх Миджур може да измъкне хората от застоя, в който са изпаднали и в момента се работи по въпроса. Това сподели за „Агро-зона“ кметът на село Горни Лом Илиан Михайлов. „Щом от южната страна сърбите са изградили ски центъра до връх Бабин зуб, предполагам че северната страна е още по-добра за ски“, категоричен е Михайлов, който е убеден също така, че няма да има проблеми с екологите, защото земята и гората са общински. Местната управа вече дори търси съдействие от общините, които имат изградени ски центрове. Селото, забутано в гънките на Балкана досама границата със Сърбия, стана известно преди три години с взрива, който отне живота на 15 човека от местния завод за боеприпаси „Миджур“.

В момента там живеят 704 жители, половината от които са от ромски произход. В Горни Лом има училище и детска градина. В школото се учат 72 деца, а 25 малчугани се възпитават в детската градина.

Хората преживяват все още от фабриката, която гръмна, има ВЕЦ-ове, някой се издържа от дърводобив, освен това се берат плодове и билки. „Шансовете за селски туризъм засега са малки“, смята обаче Михайлов. Според него причината за това е липсата на предприемчиви хора. Само една къща посреща външни гости, другите не са се наели да подготвят домовете си за туристи, въпреки че през лятото всеки ден през селото минават хора, които поемат из планината. Трансграничните фестивали между България и Сърбия в тази част на страната има почти всеки месец през лятото. Освен прекрасната природа, често туристите се качват нагоре и заради възможността да си наберат и опитат диви малини и боровинки. Пътища има, но туристите все още не са достатъчно, за да предизвикат интереса на местните хора, за да започнат да печелят от тях.

Дядо Цветан направил преди време с много мерак дървеното слънце в своя дом.

Самотни бегачи

Баба Гана и дядо Цветан очакват планинари в дома си

Само 10 лева излиза нощувката в единствената къща, където могат да отседнат туристи в село Горни Лом. Баба Гана с готовност ни показва втория етаж на кипрото си жилище, който е отреден за малък „бизнес“. При нея могат да нощуват едва 6 души, но и това е много на фона на тоталния отказ сред останалите и съседяни да заработят някои лев, посрещайки туристи. Работата разбира се не върви по мед и масло, гости има само през лятото и то около празника на турлашкия фолклор през юни и празника на Чупренския Балкан. Който се реши да отседне при баба Гана обаче ще се наслади на запазени от времето на нейната баба престилки и части от народни носии, които тя е подредила в нещо като мини етнографска сбирка в дома си. Всеки влязъл в този дом обаче дълго се възхищава на тавана с дърворезба, който мъжът и дядо Цветан направил преди време с много мерак, макар никога да не е хващал преди това длето. Търпеливо си купил инструментите, после дялкал, дялкал и така няколко месеца докато изгрее и в тяхната къща слънце на тавана.

За гостите си баба Гана е готова да приготвя ястия от турлашката кухня, която не се е изменила с векове – баница с домашни печени кори, сирена, овче кисело мляко и сладко от боровинки, малини или къпини от Балкана.

Повече хора да научат за възможностите за туризъм и да се срещнат с автентичната култура на хората от региона е цел на ентузиастите от сдружението „Регионални партньорства за устойчиво развитие“. Те работят по проекта „Валоризация на автентичната култура за трансграничен туризъм“, в който се изследва културното наследство в областите Видин и Монтана и окръг Долж.

Любителите на планината може да се включат в празника на Чупренския Балкан, който се провежда втората събота на месец август в местността „Бекинска шобърка“. Ще ви чакаме, казват местните на изпроводяк с надеждата да са запалили туристите да се върнат пак при тях, този път да са повече и за по-дълго.